

Kliniekstraat 25
B- 1070 Brussel
T. +32 2 526 02 00
F. +32 2 526 03 00

inbo
nieuwsbrief

van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

nieuwsbrief@inbo.be - www.inbo.be

Nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) V.U.: Dr. Jurgen Tack
Redactie: Koen Van Muylem en Hugo Verreycken Reacties naar
koen.vanmuylem@inbo.be

In deze Nieuwsbrief:

[INBO brengt 16 ecosysteemdiensten in kaart voor Vlaanderen](#)

[Nieuwe BWK en Natura 2000-habitatkaart beschikbaar](#)

[Meetnet Habitatkwaliteit](#)

[Snoek controleert invasieve blauwbandgrondel](#)

[Help RINSE invasieve soorten in kaart te brengen](#)

[Nieuwe Rode Lijst lieveheersbeestjes](#)

[Vlaamse eikenbossen te klein voor klimaatadaptatie?](#)

[Publicatieondersteunende data publiceren via Dryad](#)

[World Fish Migration Day](#)

["Handboek voor beheerders deel II: soorten" verschenen](#)

[Studiedag Everzwijn op 20 september in Alden Biesen](#)

INBO brengt 16 ecosysteemdiensten in kaart voor Vlaanderen

In 16 wetenschappelijke rapporten heeft het INBO evenveel ecosysteemdiensten op schaal Vlaanderen besproken en in kaart gebracht. Ecosysteemdiensten (ESD) zijn de voordelen die de maatschappij van de natuur - van ecosystemen - ontvangt. De 16 rapporten maken deel uit van het volgende natuurrapport NARA-T dat de toestand en trends van ecosystemen en hun diensten in Vlaanderen bespreekt.

Elk van de rapporten geeft een overzicht van hoe de ecosysteemdienst geleverd wordt, welke baten hieruit voortvloeien, hoe die baten gewaardeerd worden en in welke mate het gebruik van een dienst de levering van andere diensten beïnvloedt. Daarnaast worden de toestand en de trend van elke dienst kwantitatief besproken en waar mogelijk ruimtelijk in kaart gebracht.

Aan de rapporten werkten 40 auteurs mee van het INBO, maar ook de universiteiten, het departement Landbouw, het Agentschap voor Natuur en Bos en het Waterbouwkundig Laboratorium droegen bij aan deze rapporten. De teksten werden aan een uitgebreid lectorenproces onderworpen, waaraan 107 experts van 38 instellingen uit het maatschappelijk middenveld, de Vlaamse administraties en wetenschappelijke instellingen deelnamen.

De volgende maanden zal het NARA-team voortwerken om tegen februari 2015 een uitgebreide synthese te presenteren over de voordelen die we als maatschappij van ecosystemen ontvangen, hoe die voordelen gewaardeerd worden en welke

mechanismen de levering van die voordelen beïnvloeden. NARA-T is de eerste fase van een ecosysteemassessment voor Vlaanderen. De twee volgende fasen, NARA-B (2016) en NARA-S (2018), bouwen hier op voort voor de uitwerking van een ESD-gericht beleid met de overheid, economische en maatschappelijke actoren.

De INBO-medewerkers: Niko Boone, Jan Breine, Jim Casaer, Nathalie Cools, Lode De Beck, Geert De Blust, Luc De Bruyn, Luc De Keersmaeker, Lieven De Smet, Heidi Demolder, Marc Esprit, Sander Jacobs, Suzanna Lettens, Lon Lommaert, Linda Meiresonne, Johan Neiryndck, Johan Peymen, Sam Provoost, Thomas Scheppers, Anik Schneiders, Ilse Simoens, Toon Spanhove, Maarten Stevens, Arno Thomaes, Marijke Thoonen, Toon Van Daele, Beatrijs Van der Aa, Peter Van Gossum, Andy Van Kerckvoorde, Wouter Van Reeth, Kris Vandekerckhove, Lieve Vriens, Carine Wils

Wilt u betrokken worden bij de verdere uitwerking of op de hoogte blijven van de resultaten van NARA, neem dan contact op met [Maarten Stevens](#), of surf naar de [NARA-website](#).

[Bekijk en download de rapporten hier](#)

[Maarten Stevens](#), [Johan Peymen](#)

[Terug](#)

Nieuwe BWK en Natura 2000-habitatkaart beschikbaar

De Biologische Waarderingskaart (BWK) is een inventarisatie en evaluatie van het hele Vlaamse Gewest. De inventaris omvat de bodembedekking (bebouwing, grasland, bos, .) en de aanwezige vegetatie (natte heide, dotterbloemhooiland, elzenbroekbos, .). Ook wordt aandacht besteed aan kleine landschapselementen (drinkpoelen, bomenrijen, hagen, ...). Een inkleuring in groentinten geeft de biologische waarde van het milieu weer.

De Natura 2000-habitatkaart geeft informatie over de verspreiding en de oppervlakte van de Europees beschermde habitattypen. Ook de meeste Vlaamse regionale biotopen (rbb's) zijn opgenomen in deze kaart. Rbb's zijn biotopen die niet op de Europese beschermingslijst staan, maar naar biologische waarden en belang voor de biodiversiteit vergelijkbaar zijn en in Vlaanderen een bescherming genieten in uitvoering van het Natuur- en/of Bosdecreet.

Gebruikers die zelf over GIS software beschikken kunnen de [habitatkaart en biologische waarderingskaart \(BWK\) voor Vlaanderen hier downloaden](#). In de nabije toekomst zullen deze bestanden ook via de in Vlaanderen gebruikelijke kanalen beschikbaar komen. Ze zullen dan ook interactief raadpleegbaar worden via zgn. geoloketten.

Meer informatie over deze uitgave vind je in het rapport '[Biologische Waarderingskaart en Natura 2000-habitatkaart, uitgave 2014](#)' (INBO.R.2014. 1698392).

[Steven De Saeger](#)

[Terug](#)

Meetnet Habitatkwaliteit

Monitoring van Natura 2000-habitats is nodig om te kunnen evalueren in hoeverre de instandhoudingdoelen worden behaald en om verslag uit te brengen aan Europa. Hiervoor werkte INBO in samenwerking met het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) twee elkaar aanvullende strategieën uit:

- een kartering van habitats voor het bepalen van hun oppervlakte en verspreiding en
- een regionaal meetnet voor het bepalen van de kwaliteit van habitats.

Het doel van het meetnet habitatkwaliteit is om per habitattypen te kunnen bepalen welk aandeel

in Vlaanderen een gunstige status heeft. Hiervoor selecteerden we per habitattypen meetlocaties over heel Vlaanderen via een representatieve steekproef. Op de meetlocaties wordt een vegetatieopname uitgevoerd en structuurvariabelen worden ingeschat, op basis waarvan de indicatoren voor de lokale staat van instandhouding kunnen worden bepaald.

Na een succesvolle testcampagne in 2013 gaan het INBO en het ANB in 2014 van start met de gegevensinzameling voor laaggelegen schraal hooiland (habitattypen 6510), de heidehabitats (habitattypen 2310, 2330, 4010 en 4030) en de plassen (habitattypen 3110, 3130, 3140, 3150 en 3160). De meetnetten voor de andere habitats zullen vanaf volgend jaar gefaseerd opgestart worden.

De meetcyclus van de meetnetten bedraagt 12 jaar, maar na drie jaar kunnen de eerste tussentijdse resultaten verwacht worden.

Meer lezen? [Westra T, Oosterlynck P, Van Calster H, Paelinckx D, Denys L, Leyssen A, Packet J, Onkelinx T, Louette G, Waterinckx M en Quataert P \(2014\). Monitoring Natura 2000-habitats: meetnet habitatkwaliteit. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2014 \(1414229\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.](#)

[Toon Westra](#), [Patrik Oosterlynck](#), [Gerald Louette](#), [Luc Denys](#)

[Terug](#)

Snoek controleert invasieve blauwbandgrondel

Uit grootschalige vijverexperimenten van een team van onderzoekers van de KULeuven, het INBO en NIOO (Wageningen), gefinancierd door IWT en ANB, blijkt dat wanneer vijvers bepot worden met snoek als toppredator, de invasieve blauwbandgrondel geen schijn van kans maakt en nagenoeg volledig verdwijnt.

De blauwbandgrondel is een kleine maar sterk invasieve vis uit Azië die zich op korte tijd door heel Europa heeft verspreid.

Deze soort kan op korte tijd zeer hoge populatiedensiteiten

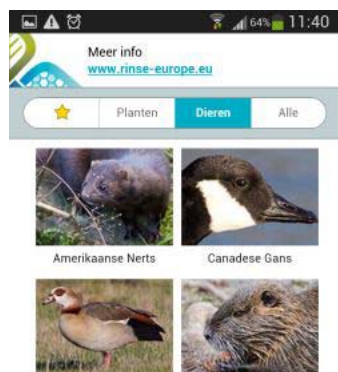
ontwikkelen, hetgeen via concurrentie nadelig kan zijn voor inheemse vissoorten. Daarnaast is de soort ook berucht als vermeende vector van meerdere visziekten, soms met zware gevolgen. Tot voor kort leek beheersing van blauwbandgrondel bijna onbegonnen werk, tenzij via gif. Ook drooglegging van vijvers brengt slechts tijdelijk soelaas, omdat blauwbandgrondels zeer snel vijvers opnieuw kunnen koloniseren via beken, overstromingen of zelfs via vogels. Inheemse prooi-soorten van de snoek zoals blank- en rietvoorn, lijken meer voordeel te halen uit de afwezigheid van blauwbandgrondel dan dat ze te vrezen hebben van snoek, ondermeer via verhoogde reproductie in aanwezigheid van snoek. Gecontroleerde bepoting met snoek ("biomanipulatie") lijkt dus een hoopvolle strategie om blauwbandgrondel te bestrijden in afgesloten waters.

Meer lezen? [Lemmens, P., Mergeay, J., Vanhove, T., De Meester, L., Declerck, S.A.J. Suppression of invasive topmouth gudgeon *Pseudorasbora parva* by native pike *Esox lucius* in ponds. \(2014\). Aquatic Conservation: Marine and Freshwater Ecosystems](#)

[Pieter Lemmens](#), [Joachim Mergeay](#)

[Terug](#)

Help RINSE invasieve soorten in kaart te brengen

RINSE lanceert *That's Invasive*, een app voor iOS en Android smartphones en tablets. De app is speciaal ontwikkeld om een selectie van problematische invasieve soorten te melden in de regio's Vlaanderen, Noord-Frankrijk, Nederland en Engeland. Met enkele drukken op het scherm van je mobiele telefoon of tablet kan je een observatie invoeren met foto en een schaal van algemeenheid, relevant voor beheerders. De gps op de telefoon registreert de exacte locatie en je waarneming wordt vervolgens geüpload naar iRecord.

De app bevat ook goede fact sheets in drie talen over 35 invasieve soorten, met informatie over hun herkenning, een fotogalerij met

gelijke soorten, info over de impact en de verspreiding in de 2Seas regio rond de Noordzee.

De verspreiding van invasieve soorten in kaart brengen is belangrijk voor beheer en onderzoek. Gegevens die met de app doorgegeven worden, komen terecht op de website iRecord, het online waarnemingsysteem van het Biological Records Centre, van waaruit ze voor iedereen beschikbaar zijn.

Het RINSE project hoopt dat deze gratis, mooie en intuïtieve smartphone app een breed publiek kan aanspreken om waarnemingen van invasieve exoten te melden. Ideaal om snel een gebied in kaart te laten brengen door vrijwilligers of in het onderwijs technologie en ecologie te koppelen.

[Tim Adriaens](#)

[Terug](#)

Nieuwe Rode Lijst lieveheersbeestjes

Gegevens over de laatste twintig jaar van het lieveheersbeestjesproject en van waarnemingen.be tonen aan dat 2 van de 36 soorten lieveheersbeestjes in Vlaanderen uitgestorven zijn en 16 soorten in mindere of meerdere mate bedreigd. De [Rode Lijst lieveheersbeestjes](#) gaat nu voor advies naar de MinaRaad en de Raad van State en wordt daarna bij ministerieel besluit definitief. Een aangepast lieveheersbeestjesvriendelijk beheer in typische biotopen, aandacht voor deze groep insecten bij de keuze van plantgoed, meer tolerantie voor bladluisplagen in steden, harmonisch park- en groenbeheer, het promoten van ecologisch tuinieren en geïntegreerde plaagbestrijding in land- en tuinbouwsystemen zijn maatregelen die deze beestjes zeker ten goede kunnen komen.

Lieveheersbeestjes hebben een positief imago als bladluizenverdelgers, waardoor tuiniers ze maar al te graag verwelkomen. Maar, het gaat de laatste jaren duidelijk minder goed met de lieveheersbeestjes in Vlaanderen. Het uitheemse veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje heeft als toppredator lelijk huis gehouden onder de inheemse lieveheersbeestjes, maar ook de achteruitgaande kwaliteit van bepaalde biotopen heeft gezorgd voor een toenemende bedreiging voor deze insecten in Vlaanderen. Sommige soorten zijn ook zeldzaam omdat ze een gespecialiseerd dieet of bijzondere levenswijze hebben.

[Tim Adriaens](#), [Dirk Maes](#)

[Terug](#)

Vlaamse eikenbossen te klein voor klimaatadaptatie?

Zomereiken met een lage genetische diversiteit (typisch voor de kleine en versnipperde Vlaamse bossen) zijn gevoeliger voor droogtestress, waardoor men kan verwachten dat deze bomen minder goed zullen kunnen omgaan met de verwachte klimaatverandering. Dat blijkt uit recent onderzoek van de KU Leuven, het INBO en de Bodemkundige Dienst van België. Willen we in onze eikenbestanden de genetische diversiteit op peil houden en zo houtkwaliteit en productiviteit behouden, dan is er nood aan grotere en beter verbonden bossen.

In Vlaanderen zijn vele bossen klein en gefragmenteerd, wat voor bomen het risico op inteelt (kruising tussen nauwe verwanten) bevordert. Inteelt leidt tot een lagere genetische diversiteit, en dit kan gevolgen hebben op korte termijn voor individuele bomen (tragere groei, lagere resistentie, ...) en op langere termijn voor de populatie (verminderd evolutievermogen tot adaptatie aan ziektes en

klimaatverandering).

Zomereiken hebben stuifmeel dat tientallen kilometers ver via de wind kan worden verspreid. Hierdoor dacht men lange tijd dat versnippering tot kleine bosfragmenten weinig tot geen effect zou hebben op de genetische diversiteit van kleine eikenbestanden. Dit onderzoek spreekt dit nu enigszins tegen: een verlaagde pollendiversiteit werd teruggevonden in kleine

zomereikenbestanden, wat de kans op inteelt en het verlies van genetische diversiteit in de toekomst vergroot.

Meer lezen?

- Vranckx G., Jacquemyn H., Mergeay J., Cox K., Janssens P., Gielen B.A.S., Muys B., Honnay O. (2014). The effect of drought stress on heterozygosity-fitness correlations in pedunculate oak (*Quercus robur*). *Annals of Botany* 113:1057-1069.
- Vranckx G., Jacquemyn H., Mergeay J., Cox K., Kint V., Muys B., Honnay O. (2014). Transmission of genetic variation from the adult generation to naturally established seedling cohorts in small forest stands of pedunculate oak (*Quercus robur* L.). *Forest Ecology and Management* 312:19-27.
- Vranckx G., Mergeay J., Cox K., Muys B., Jacquemyn H., Honnay O. (in druk). Tree density and population size affect pollen flow and mating patterns in small fragmented forest stands of pedunculate oak (*Quercus robur* L.). *Forest Ecology and Management*.

[Guy Vranckx](#), [Joachim Mergeay](#)

[Terug](#)

Publicatieondersteunende data publiceren via Dryad

Steeds meer wetenschappelijke tijdschriften (*Molecular Ecology*, *Biological Conservation*, enz.) eisen dat de (ruwe) data waarop een publicatie is gebaseerd, via een Digital Object Identifier (DOI) openbaar worden gemaakt. Om hieraan te voldoen zal INBO gebruik maken van Dryad. Dryad biedt een gebruiksvriendelijke repository aan en publiceert gegevens als 'open data', eventueel met een embargoperiode van gemiddeld één jaar. Iedere datafile heeft een duurzame, unieke DOI die

gemakkelijk kan worden gebruikt bij het citeren van de gegevens. De beschikbaarheid van de ruwe data wordt op langere termijn gegarandeerd.

Dryad zorgt er dus voor dat de onderzoekers simpel geciteerd kunnen worden bij hergebruik van hun data, en gemakkelijker krediet krijgen door de promotie van datacitatie en het actief opsporen van het hergebruik. Data is onafhankelijk van de publicatie opzoekbaar wat leidt tot een hogere mate van herkenning en traceerbaarheid.

Het publiceren van data die verbonden zijn aan wetenschappelijke publicaties maakt deel uit van het Open Acces/Open Data beleid dat het INBO nastreeft.

[Eerste INBO data package](#)

[Bart Goossens](#)

[Terug](#)

World Fish Migration Day

Op 24 mei 2014 werd de eerste World Fish Migration Day (WFMD) georganiseerd, met 273 lokale evenementen wereldwijd, van Bangladesh tot Nieuw-Zeeland en van Alaska tot Chili. Op deze manier wordt bewustzijn gecreëerd voor het belang van open rivieren waarin vissen vrij kunnen migreren van bron tot monding en tussen zoet en zout water. Herstel van vrije vismigratie is immers belangrijk voor het behoud of herstel van gezonde en evenwichtige visgemeenschappen. Sommige soorten zoals zalm, steur, forel, elft, prikken en paling migreren duizenden kilometers tussen zeeën en rivieren

om hun levenscyclus te voltooien. Als vrije vismigratie belemmerd wordt kunnen soorten lokaal of op grotere schaal verdwijnen.

Vismigratiedag in Vlaanderen

In Vlaanderen organiseerde de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), met ondersteuning van het INBO, een evenement langs de Demer op de Abdijsite Herkenrode, nabij Hasselt. Daarbij stond het integraal herstelproject rond de Demer en de Tuilterdemer centraal. De VMM zorgde er de afgelopen jaren onder meer voor een nieuwe verbinding tussen de Demer en de Tuilterdemer en legde een vistrap aan rond de Tuiltermolen, voorheen een vismigratieknelpunt. De verschillende in de vistrap gevangen vissoorten werden aan de geïnteresseerde kijklustigen en de talrijk opgekomen schoolkinderen voorgesteld, met een deskundig woordje uitleg.

Later zullen de resultaten (o.a. aantal locaties en deelnemers) via foto's en filmmateriaal worden gepresenteerd aan het Europees Parlement.

Emilie Gelaude

Terug

"Handboek voor beheerders deel II : soorten" verschenen

Hoe beschermen we de natuur en houden we habitats, planten en dieren in stand? Het **Handboek voor beheerders** deel I: habitats legde uit hoe gebieden beheerd kunnen worden in het Europese Natura 2000-netwerk. Het nieuw verschenen **Deel II: soorten** gaat in op de manier waarop beheer ook een bijdrage kan leveren aan het voortbestaan van specifieke soorten.

De bestaande natuurgebieden zijn vaak te klein om in te staan voor de overleving van populaties. Dieren hebben meestal complexe landschappen nodig die meerdere ecologische functies kunnen vervullen, bijvoorbeeld broed-, foerageer- of rustplaats. Hiervoor komen ook gebieden met andere maatschappelijke functies in aanmerking, zoals recreatie, landbouw, viskweek etc. Door gericht beheer kan een beheerder zijn terrein voor één of meerdere ecologische functies geschikt maken zonder de maatschappelijke functie te hypothekeren. Daarvoor is inzicht nodig in de ecologische eisen die soorten stellen en in de onderliggende samenhang van habitattypen. Dit boek vormt een basis om kennis te maken

met die inzichten.

Dit handboek richt zich in eerste instantie tot particuliere beheerders, en daarnaast ook tot terreinbeherende overheidsinstanties en erkende terreinbeherende natuurbehoudsverenigingen. Een derde doelgroep omvat de diverse beleidsmakers, die het handboek enerzijds kunnen gebruiken om voeling te houden met wat er moet gebeuren om soorten te beschermen en anderzijds om de techniciteit en de complexiteit van natuurbeheer en -herstel te kunnen inschatten.

U kan elke week tot het einde van augustus 2014 een exemplaar van dit boek winnen. Het volstaat te antwoorden op de wedstrijdvraag, en geluk te hebben bij de trekking.

Jan Van Uytvanck, Valérie Goethals

www.lannoocampus.be

Terug

Studiedag Everzwijn op 20 september in Alden Biesen

Het INBO, de HVV en het ANB organiseren het afsluitend symposium van het project Everzwijnen in Limburg op zaterdag 20 september 2014 in Zaal "Cuvelier" van de Landcommanderij Alden Biesen, Kasteelstraat 6, 3740 Bilzen.

INBO sprekers zijn Jim Casaer en Hans Keune.

meer informatie en inschrijven voor deze studiedag

Terug

Aanmelden kan via dit [formulier](#), uitschrijven kan via mail naar nieuwsbrief@inbo.be.
Mits je de bron vermeldt, mag je delen uit de INBO Nieuwsbrief overnemen in andere publicaties. Graag een seintje naar koen.vanmuylem@inbo.be wanneer je dit doet.
Je kan de nieuwsbrief als pdf downloaden op www.inbo.be.